

Regeringens exportstrategi

Till näringsutskottet

Näringsutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2015 att ge utrikesutskottet tillfälle att yttra sig över skrivelse 2015/16:48 Regeringens exportstrategi och de motioner som kunde komma att väckas med anledning av skrivelsen.

I sitt yttrande behandlar utrikesutskottet framför allt de aspekter av regeringens skrivelse som rör utskottets beredningsområde liksom motionerna 2015/16:3296 yrkandena 1 och 2 och 2015/16:3315 yrkandena 1, 5, 9 och 13.

Som ett led i beredningen av ärendet har utskottet den 19 januari 2016 fått en föredragning om skrivelsen av näringsminister Mikael Damberg.

Utskottet föreslår att näringsutskottet avstyrker de aktuella motionsyrkandena.

I yttrandet finns en avvikande mening (V).

Utskottets överväganden

Skrivelsen

I skrivelsen redogör regeringen för sin exportstrategi som är utarbetad i dialog med näringslivet. Syftet med strategin är att stärka svenska företags export- och internationaliseringsmöjligheter på viktiga marknader och att öka antalet exporterande företag. Exportstrategin ska bidra till regeringens övergripande mål om att Sverige ska ha EU:s lägsta arbetslöshet till 2020.

Statens främjandeinsatser bör enligt skrivelsen särskilt fokusera på länder som uppvisar hög BNP, hög förväntad tillväxt eller höga trösklar för marknadstillträde. Regeringen konstaterar att det är i de s.k. tillväxtländerna som den största delen av världens tillväxt förväntas ske under de närmaste åren. Fram till 2020 förväntas nära 40 procent av den ekonomiska tillväxten ske i Asien. Även i Afrika förväntas tillväxten att stiga i många länder, om än från låga nivåer. Det talar för att svensk export både på kort och lång sikt måste öka till länder utanför Europa. Regeringen har därför tidigare presenterat en lista med 26 prioriterade marknader.¹ Den stora majoriteten av dessa är tillväxtländer. En viktig faktor i urvalet av dessa länder har förutom bl.a. tillväxtpotentialen varit graden av ekonomisk frihet. Där det finns en låg grad av ekonomisk frihet möter svenska företag också fler hinder, vilket innebär att det statliga främjandet relativt sett kan göra större nytta.

Regeringen konstaterar att på flera tillväxtmarknader råder inte bara ekonomisk ofrihet utan även andra politiska, sociala och miljömässiga problem. Regeringen understryker att kontakter och handel mellan människor och länder är bra och gynnar sådana värden som demokrati, jämställdhet, mänskliga rättigheter och en bättre miljö. De länder som Sverige har handel med kan vi också föra dialog med. Arbetet med hållbart företagande stärks, exempelvis genom den nationella handlingsplanen för företagande och mänskliga rättigheter som regeringen redogör för i skrivelse 2015/16:69.

Genom att förbättra samordningen mellan främjande och bistånd kan regeringen verka för att hållbar handel och investeringar i utvecklingsländer leder till fortsatta varaktiga handelsrelationer som gynnar svensk export. Regeringen vill också stötta svenska företag att vinna fler FN-kontrakt än vad som sker i dagsläget. Detsamma gäller upphandlingar där internationella finansiella institutioner (IFI) och EU spelar en nyckelroll.

I skrivelsen redovisas även ett antal konkreta åtgärder som ska vidtas för att stärka statens främjande av näringslivets export och finansiering och som är relevanta för utrikesutskottets beredningsområde. En funktionell och samlad struktur, Team Sweden, ska skapas för att förbättra samordningen och

¹ Algeriet, Angola, Brasilien, Colombia, Egypten, Filippinerna, Förenade Arabemiraten, Indien, Indonesien, Israel, Japan, Kazakstan, Kina, Malaysia, Mexiko, Nigeria, Qatar, Saudiarabien, Storbritannien, Sydafrika, Sydkorea, Thailand, Tyskland, Turkiet, Ukraina, USA.

tydliggöra ansvarsfördelningen mellan de statliga aktörerna på området. Regeringen har också ambitionen att öppna nya ambassader och generalkonsulat på viktiga marknader. Ett antal pilotländer ska väljas ut för att testa hur övergången från bistånds- till handelsbaserade relationer kan hanteras strategiskt och möjligheten undersöks att skapa ett biståndsfinansierat utbildningsinstrument för att brygga över från bistånd till handel. Dessutom ska en samlad strategi utarbetas för att öka svensk försäljning av varor och tjänster till FN-systemet. Det framgår också av skrivelsen att regeringen avser att ta fram en plattform som kan bistå utlandsmyndigheterna att bidra till hållbart företagande i exportfrämjandesammanhang.

Motionerna

I kommittémotion 2015/16:3315 av Lars Hjälmered m.fl. (M, C, L, KD) yrkande 1 anförs att Sverige bör utveckla en handelsstrategi som beaktar såväl import som export som delar av en utvecklad handel. I yrkande 9 understryks betydelsen av att utveckla handeln med utvecklingsländer. Vidare betonas i yrkande 5 att frihandel, marknadsekonomi, respekt för mänskliga rättigheter och demokrati är viktiga faktorer för ett lands utveckling. Sverige ska vara en tydlig röst för demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstatens principer samt jämställdhet. I yrkande 13 framför motionärerna att det behövs ökade insatser för att förbättra svenska företags möjligheter att konkurrera om upphandlingar inom FN-systemet.

Vänsterpartiet anför i kommittémotion 2015/16:3296 av Håkan Svenneling m.fl. yrkande 1 att demokratier bör prioriteras före diktaturer som handelspartner för Sverige. I yrkande 2 föreslås att tydliga kriterier för mänskliga rättigheter ska tas fram inom ramen för svenskt exportfrämjande och att främjandeverksamheten bör bli mer transparent.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att regeringen presenterar en sammanhållen exportstrategi för riksdagen och noterar att den enligt skrivelsen utarbetats i dialog med näringslivet.

Inledningsvis vill utskottet betona att export- och Sverigefrämjandet är en integrerad del av den svenska utrikespolitiken. De främjarinsatser som görs av olika statliga aktörer ska därför genomsyras av de grundläggande principer om demokrati, mänskliga rättigheter, fred, jämställdhet och hållbar utveckling som Sveriges utrikespolitik vilar på. Svenska utlandsmyndigheter har en viktig roll i att detta synsätt vägleder främjandet på landnivå och att de främjarinsatser som görs på ett långsiktigt hållbart sätt främjar Sverige bilden. I och med att den funktionella direktivrätten avskaffades 2012 är det beskickningschefen/ambassadören som fungerar som chef för alla beskickningens verksamhetsområden, även utlandsmyndighetens

exportfrämjande verksamhet. Utskottet anser därför att det är bra att regeringen aviserar att det ska skapas lokala Team Sweden-kretsar på landnivå under ambassadernas ledning. Utskottet vill understryka vikten av att utlandsmyndigheternas resurser och bemanning vid behov anpassas för att hantera detta.

Utskottet vill liksom regeringen understryka betydelsen av att det svenska främjandet genomsyras av ett hållbarhetsperspektiv, särskilt i länder med sociala, miljömässiga och demokratiska problem. Utskottet välkomnar därför att regeringen nyligen presenterat en skrivelse för riksdagen om hållbart företagande (skr. 2015/16:69). Utskottet behandlar dessa frågor i ett särskilt yttrande till näringsutskottet (2015/16:UU4y) och vill i detta sammanhang endast beröra en fråga. Det framgår av skrivelsen om exportstrategin att en plattform ska tas fram för att bl.a. bistå utlandsmyndigheterna att bidra till hållbart företagande i exportsammanhang och att en generell kunskaphöjning inom hållbart företagande ska genomföras på utlandsmyndigheterna. Utskottet välkomnar detta, men vill betona vikten av att alla statliga aktörer som agerar inom exportfrämjandet genomgår en sådan kunskaphöjning och tar ansvar för att främjandet genomsyras av ett hållbarhetsperspektiv.

Utskottet vill erinra om att politiken för global utveckling (PGU), som antogs av riksdagen 2003 (prop. 2002/03:122, bet. 2003/04:UU3), slår fast att alla politikområden ska verka för att uppnå målet för PGU – att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Regeringen har aviserat att man avser att presentera en skrivelse om politiken för global utveckling för riksdagen våren 2016. Biståndsminister Isabella Lövin har i samband med behandlingen av budgeten för utgiftsområde 7 hösten 2015 informerat utskottet om att ett fokusområde i skrivelsen kommer att vara hållbart företagande.

Utskottet instämmer i regeringens bedömning att Sverige bör kunna bli bättre på att hantera övergången från bistånd till handel och andra utbyten i de länder där biståndet fasas ut. Biståndet är liksom främjandet en del av svensk utrikespolitik och bör bidra till målsättningarna med denna. Biståndsinsatser måste dock alltid övervägas utifrån det övergripande målet för det svenska biståndet, dvs. att skapa förutsättningar för bättre levnadsvillkor för människor som lever i fattigdom och förtryck.

Utskottet noterar att regeringen avser att välja ut fem pilotländer för att testa hur övergången från bistånds- till handelsbaserade relationer kan hanteras strategiskt. Utskottet vill erinra om att sådan strategisk övergångsverksamhet bedrevs under perioden 2009 – 2013 i samband med att biståndet till bl.a. Sydafrika, Namibia, Indien, Indonesien och Botswana fasades ut. Det traditionella utvecklingssamarbetet med de aktuella länderna omvandlades till ett bredare samarbete kallat aktörssamverkan. Fokus låg på att bredda och fördjupa relationerna mellan Sverige och länderna inom bl.a. handel och det civila samhället. Utskottet utgår från att erfarenheterna från aktörssamverkan tas till vara i den nu aviserade pilotverksamheten.

Utskottet välkomnar regeringens ambition att utarbeta en samlad strategi för att öka svensk försäljning av varor och tjänster till FN-systemet och de

internationella finansiella institutionerna (IFI), och instämmer i att en väsentlig del i detta är att påverka och förändra organisationernas upphandlingskrav så att långsiktighet och hållbarhet i högre grad vägs in i besluten.

Utskottet noterar också att regeringen avser att stärka den svenska närvaron på ett antal tillväxtmarknader och att beslut tagits under hösten 2015 om att öppna ambassader i Manila, Tunis och Lima och ett generalkonsulat i New York. Att öppna och stänga en utlandsmyndighet påverkar Sveriges internationella relationer och medför kostnader. Utskottet vill därför återigen understryka (se bl.a. bet. 2015/16:UU1y) betydelsen av att sådana beslut är långsiktiga och bygger på väl förankrade strategier.

Utskottet vill slutligen betona vikten av att i dagens globaliserade värld arbeta med att främja såväl export som import. Sverige beskrivs ofta som ett litet, exportberoende land, men utredningar från bl.a. Kommerskollegium (rapport 2010:6) har visat att svensk export och tillväxt i hög grad är beroende av import. Det är också en viktig del av Sveriges politik för global utveckling att verka för ett utökad handelsutbyte med utvecklingsländer. I detta sammanhang fyller verktyg som Kommerskollegiums verksamhet Open Trade Gate Sweden en viktig funktion för att underlätta för dessa länder att ta sig in på den svenska marknaden genom att informera om vilka regler som gäller för export till Sverige och i förlängningen även till andra EU-länder.

Med hänvisning till det anförda föreslår utrikesutskottet att näringsutskottet avstyrker motionerna 2015/16:3296 yrkandena 1 och 2 och 2015/16:3315 yrkandena 1, 5, 9 och 13. Utskottet har i övrigt inget att anföra vad gäller skrivelsen.

Stockholm den 11 februari 2016

På utrikesutskottets vägnar

Kenneth G Forslund

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Kenneth G Forslund (S), Karin Enström (M), Olle Thorell (S), Sofia Arkelsten (M), Julia Kronlid (SD), Margareta Cederfelt (M), Pyyri Niemi (S), Kerstin Lundgren (C), Valter Mutt (MP), Göran Pettersson (M), Krister Örnfjäder (S), Björn Söder (SD), Birgitta Ohlsson (L), Hans Linde (V), Sofia Damm (KD), Maria Andersson Willner (S) och Jamal Mouneimne (S).

Avvikande mening

Regeringens exportstrategi (V)

Hans Linde (V) anför:

För Vänsterpartiet är demokrati och mänskliga rättigheter inte förhandlingsbara. Vi försvarar FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna där mötesfrihet, organisationsfrihet, strejkrätt, religionsfrihet, press- och yttrandefrihet samt allmänna, fria och hemliga val framhålls som nödvändiga beståndsdelar i ett demokratiskt samhälle. Lika stor vikt läggs vid sociala framsteg och förbättrade levnadsvillkor. Det innebär att rätten till arbete, utbildning, bostad, vård, omsorg och kultur är nödvändiga för ett människovärdigt liv och ett demokratiskt samhälle. Vänsterpartiet står upp för de mänskliga rättigheterna oavsett var, när eller med vilka motiv de kränks och inskränks.

Sverige bedriver en omfattande exportfrämjande verksamhet. Det sker i form av rådgivning, exportkrediter och exportgarantier genom organ som Business Sweden (tidigare Exportrådet och Invest Sweden), Exportkreditnämnden (EKN), och Svensk Exportkredit (SEK). Bland annat Amnesty har kritiserat denna verksamhet för att den inte tydligt kopplas till arbetet med de mänskliga rättigheterna.

I februari 2015 presenterade regeringen en lista på 26 länder som ska prioriteras fram till 2020 i regeringens exportfrämjande arbete. Listan inkluderar en rad auktoritära regimer som Saudiarabien, Thailand, Egypten och Förenade Arabemiraten. Samtidigt saknas en rad demokratiska länder som beräknas ha en hög tillväxt under de kommande åren, exempelvis Ghana, Peru, Moçambique, Tunisien, Chile och Zambia. Vänsterpartiet finner denna prioritering märklig. Demokratier ska prioriteras före diktaturer som handelspartner för Sverige.

I den skrivelse som regeringen nu lagt på riksdagens bord om regeringens exportstrategi saknas helt vägledande principer för hur Sveriges handel och exportfrämjande verksamhet ska bidra till global utveckling och understödja och värna mänskliga rättigheter. Detta skapar frågor om huruvida regeringens handelspolitik lever upp till löftet i regeringens utrikespolitiska deklaration om att Sverige ska vara en stark röst för ”demokrati, jämlikhet och solidaritet”. Tydliga kriterier för mänskliga rättigheter behöver tas fram för Sveriges exportfrämjande och verksamheten behöver bli mer transparent.